

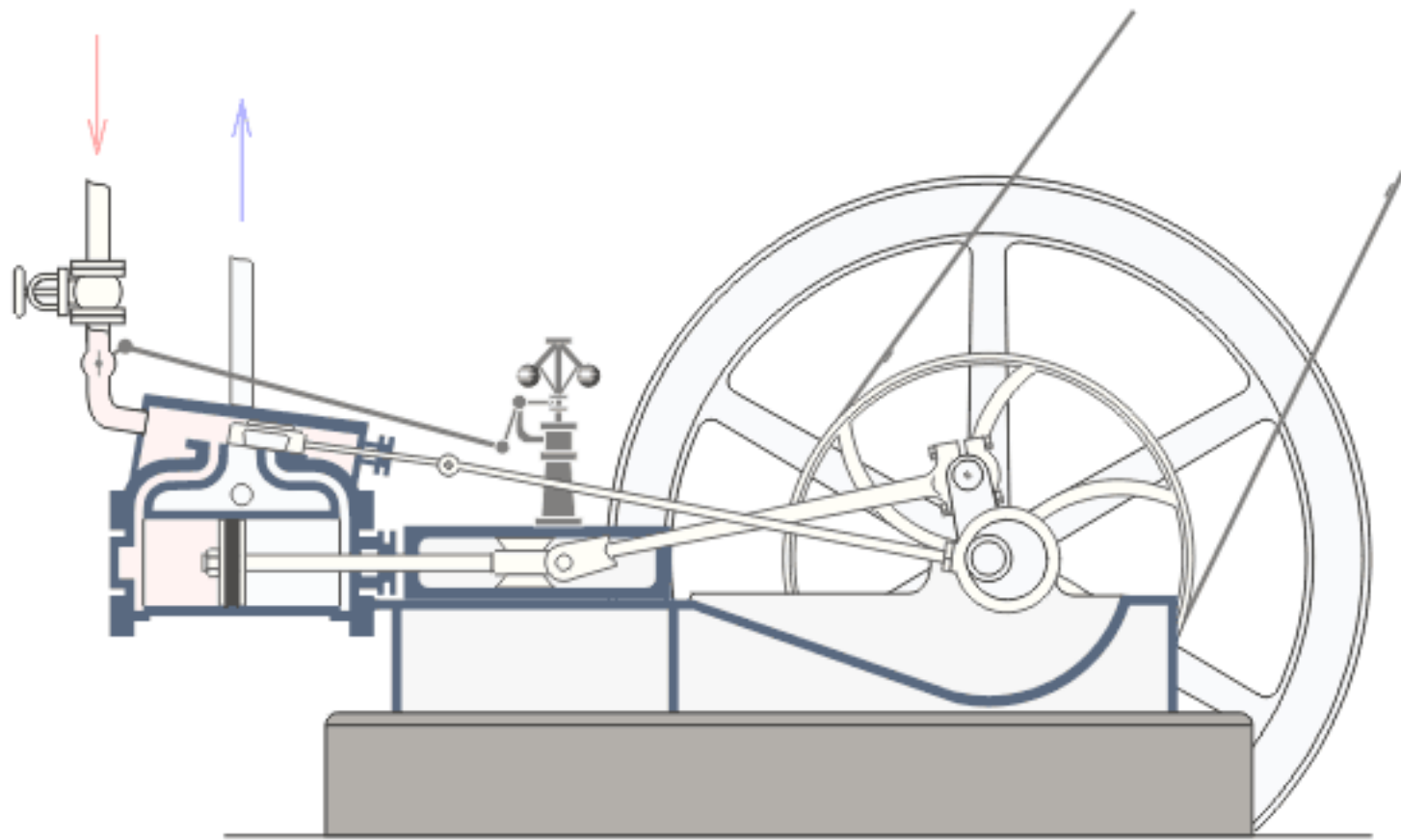
Průmyslová revoluce, imperialismus, Světová válka

Evropa ve světové ekonomice

2015

Tovární produkce

- **Moderní odvětví:**
 - bavlněný **textil**, železo a **ocel**, **uhlí** (1770-1815 růst o 7%, 3% a 2%);
 - nárůst produkce 1800-1860: železo 16x, uhlí 14x a spotřeba surové bavlny 21x;
- Přeměna tradiční výroby v manufakturách na **tovární** (koncentrovaná, masová, využívající stroje): **technika**, **management**, sociální vztahy a **trhy**;
- Odlesňování -> **uhlí** (GB, BEL, US vs. FRA, SPA);
- **Stroj:**
 - místo lidské, zvířecí, přírodní „živelné“ síly: uhlí + **parní stroj**, odděluje produkci od zdroje (ke **koncentrované pracovní síle** – města);
 - opakované pohyby nástroje (baterie) rychlost a síla – rozdělení produkčního procesu do **kroků**; **expertnost** obsluhy;
- Levné **zboží masové spotřeby**: předpoklad **poptávky**; důsledek **tovární výroby**;
- **Parní stroj:**
 - Podtlak – voda v **dolech** (Savery 1698), Newcomen; použití v **továrně** až Watt (1756 – oddělený kondenzátor páry); rotační pohyb...
 - Plnotlaký PS – přesun do **hal** a **lokomotiv** – Stephenson 1825 (*Rocket*; lokomotiva na železnici 90t, 30km/h) - revoluce;
 - 1867 – sdružený PS (několikanásobná expanze v samostatných válcích); Parsons 1884 – parní **turbína**;
 - 1800: 35k HP, 1870: 2mil. HP;
- Produkce železa ve **vysoké peci**, **koks** (Darby 1709); Bessemer – **ocel** (1856), dostupný materiál;
- **Pokrok**, zvědavost, **hrdost** – hodnoty GB společnosti; pozemková **šlechta** ztrácí politický vliv i hospodářskou kontrolu (přízpůsobení i odpor) – překonána;

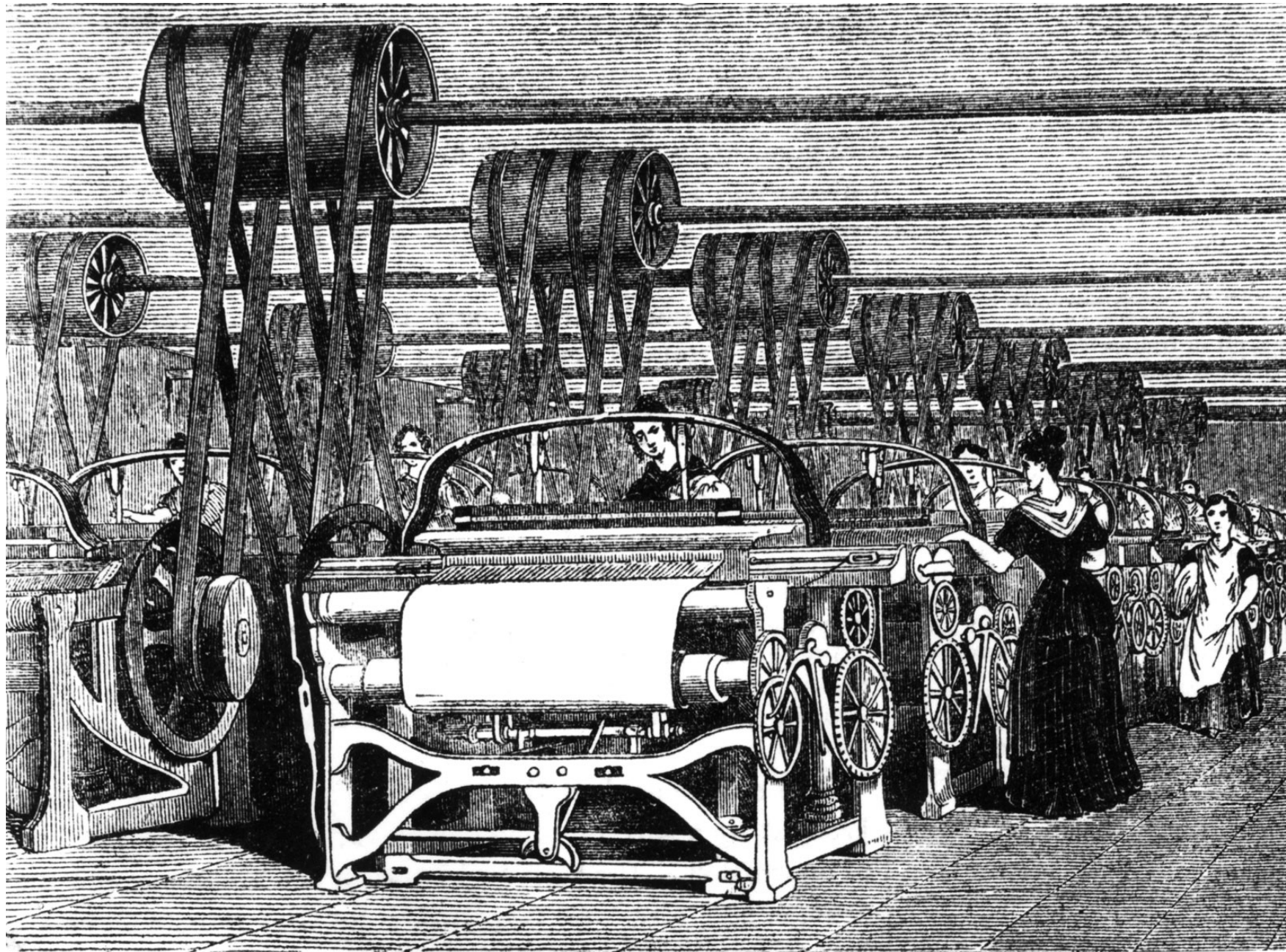

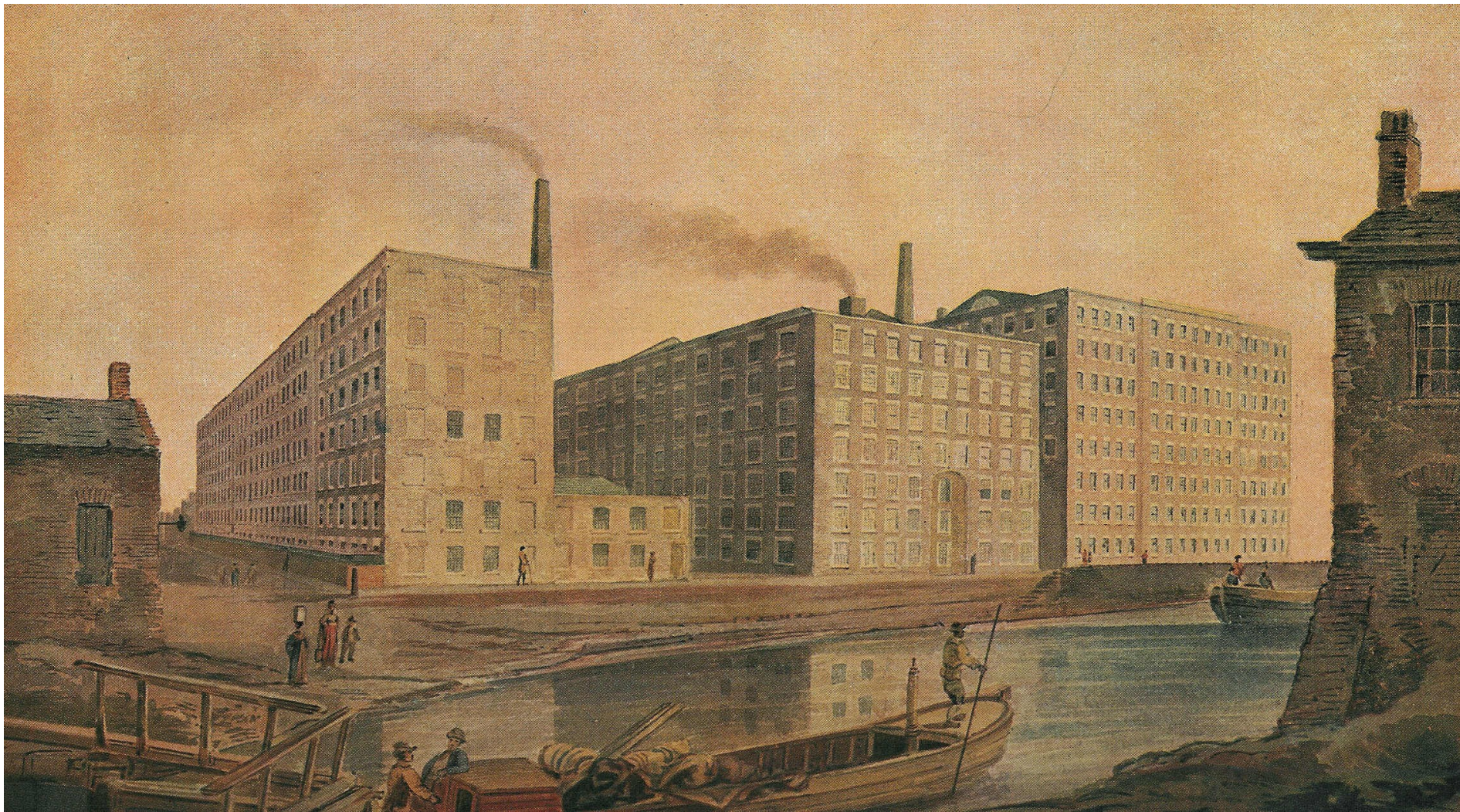
http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Steam_engine_in_action.gif

Zpracování bavlny

- Bavlina – vhodná pro **tovární výrobu** + **levná** + masová **poptávka**; BO **propojily GB s E a NW (AFR)**; industrializace západu a dezin. východu (Asie);
- **Kaliko** (levné, barvené dovozy z **IND**) vs. prům. **vlny**;
 - **1700 zákaz dovozu kalika** -> EIC dováží nezpracované látky, dokončení v GB; **1721** pokuta za **nošení**;
 - nevztahuje se na mušelín (luxus) nebo **fustian** (len+bavlna);
 - imigrace z Flander (po 1579) -> Lancashire aglom.; bavlna posílená příměsí lnu- do roku 1774 zákaz dovozu barvených látek, ale fusian **povolen 1736** (dopad na GB zaměstnanost);
 - Masivní dovozy **surové bavlny** (Live – Izmir, Karib, BRA a US); **export příze** (a látek) do AFR, NW (a Asie);
- **Tovární výroba** (inovace)+ poptávka + dostupné suroviny:
 - Vs. **hedvábí** (ITA 14st., FRA 17st. -> GB omezený trh); **vlna** nevhodná – bavlna;
 - létající člunek (2x); **spinning jenny** (Hargreaves); **waterframe** (Arkwright); mul (Crompton); **mechanický tkalcovský stav** (Carwright); odzrňovač bavlny (Whitney); -> nerovnováha mezi **spřádáním a tkaním...**
 - **dělba práce**: GB produkuje přízi a E zpracovává do látek (manufakturní a podomní práce)...
 - stimul pro další odvětví – **barvení** (chemie), **tisk** (rotačky); odběr kapitálového zboží (**stroje**);
- Decentralizovaná **podomní** výroba výhodou proti **cechovní** regulace - nyní nevhodná; **koncentrace do továren** není samozřejmá (neutěšené podmínky, dozor);
 - vznik nové sociální třídy – **průmyslový námezdní dělník** (mimo GB **donucení**); oplocování;
 - rozdíl ve výši **mezd** – dán **produktivitou**, ta dána **organizací práce a využitím strojů**;
 - **produktivita**: zpracování 45 kg surové bavlny v 1779 50k hodin v IND a 2k v GB; 1795 GB 300h a v 1825 135h;

Diskuze o obilných zákonech

- **Nap.války** – **růst ceny** obilí na GB trhu – po válce **dovozy z RUS a POL** – loby pozemkových vlastníků (**šlechta** - nadreprezentovaná v Parl.)
- **Průmysl** – vysoké ceny obilí tlačí na **vysoké mzdy** – to vede k nižší **konkurenceschopnost** indu. produkce;
- **Férová cena** obilí 80 schil. za 219kg (Malthus) vs. Ricardo a Torrens (obětovaná **příležitost**);
- **Obilné zákony** (Importation Act 1815) – **proměnlivé clo** (cena do 53sch clo 34sch, cena nad 72sch clo 1sch); **neúroda 1845** (Irsko) – **zrušení OZ**;
 - **Proč?** Robert Peel (PM) chtěl **zabránit** větším **změnám** (rok 1848 v E); **průmysl** měl zájem na **nízkých mzdách**; další argument: větší **disponibilní příjem** – poptávka po indu.prod. (pro prům. příznivé i ToT);
- **Mimo GB** lobují **pro FT** spíše **AGRI**; v **GB** přesun faktorů z **AGRI do INDU** (přesun do živoč., -28,5% rozlohy obděl.půdy do 1885, dováženo až **65% pšenice** a 45% obilí; cena 31š v 1886);
 - 1840 v GB **47,3% mužů** v **INDU** (E 25,3%) – posilování **politického vlivu prům.**
 - ten je **EO...** v 1831 již 14,3% GB produkce na **export**, 49% INDU produkce!

Volný obchod

Nutnost udržet **zahraniční trhy otevřené** (odbyt produkce moderních továren) + zajistit **infrastrukturu IT** (možnost nakrmit vlastní populaci a prům.);

- **R.Cobden** (MP) se setkává s **Napoleonem III.** (FRA reflektují pozitivní vývoj v GB v souvislosti s FT) – ...**bezpečnostní argument** (FRA méně závislá na IT);
- přesto **C-CH dohoda 1860** (snížení dovozních cel FRA na 30% a GB na víno a exp.uhlí) + **MFN**;
- C-CH základem pro **následné bilaterální dohody** – pokles cel v obchodu mezi hlavními ekonomikami;

Nejvíce liberalizovaly **malé státy** (NED, BEL, SWI, DEN); zčásti **FRA** a **GER**; mimo E AUS a CAN (ne **US**);

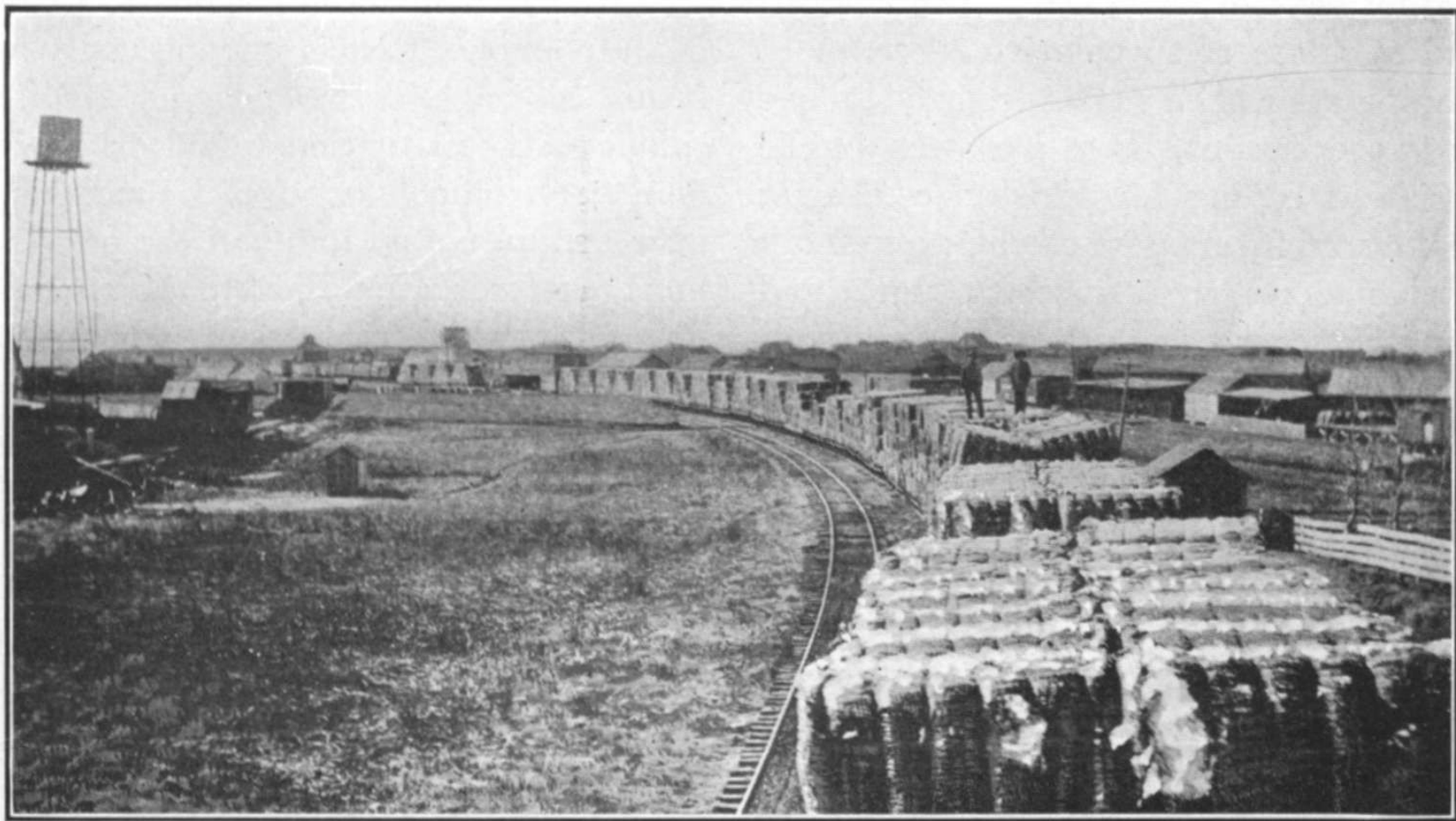
suroviny z AUS, KAN, RUS mění trh → **protekcionalistické tendence** (GER a FRA – od 80.let opět růst cel);

V **GB** pokračování liberální TP (příliš **malý AGRI** sektor);

- vzhledem k **vytlačování GB** tovární produkce z **kont.E**, **reorientace** na extra-E regiony;
- významná role **reexportu** koloniálu a surovin z extra-E (export nezprac. 57%);
- **deindustrializace Asie** – pokles dovozů manuf. (EIC z 33% 1700 na 1,1% v 1814);
dovoz potravin (33% i mírné pásmo) a surovin (68% dovozu z US bavlna);

Mezinárodní obchod a pokroky v **dopravní technologii**

- Nový **obchodní systém** - suroviny a potraviny – **objemné zboží každodenní spotřeby**, produkované **i v Evropě**;
- Bylo nutné řešit **problémy** přepravy na **moři** i na **souši**; přeprava po souši větší překážka:
 - budování **kanálů** (18st. GB a FRA – Rýn; 19st. US – Erijský k.: 21->8d Buf-NY);
 - **silnice**: soukromé investice v GB (108->36h Man-Lon), granty ve FRA;
 - **železnice**: Live-Man 1830; GB export artikl; zahraniční investice (US 1869 transkont.), KAN 1885, RUS 1903; (příkl. Ch->NY 17,2%; NY->Live 11,6% ...změna na 5,5 a 4,7% v 1913);
- **Parolod'**: 1870 jen 20% obchodních lodí;
 - palivo, servisní stanice; nerentabilní Mys; - otevření Suez 1869;
 - lodní šroub, WWI turbíny na spalování nafty;
 - dopravní náklady na polovinu 1816-1830 a znovu do 1860;
- **Telegrafní kabel** 1866 (IND 1870);
- Ekonomika **NW navázána** na E – **přímá konkurence**; nové téma – **redistribuce** v důsledku IT (štěpení na **EO** a **IS** odvětví uvnitř zemí);

Cotton train going from gin to compress

Únik z **Malthusovské rovnováhy**

- r. T.Malthus 1798: **konečné množství zdrojů** (půda a její úrodnost), limit na populaci – populační růst je funkcí příjmu;
- Do **18st.** odpovídá:
 - většina příjmu na **potraviny**, pomalý **technologický pokrok**, osetí marginální půdy → nedostatek nenahraditelný IT;
 - omezí kapitál (klesající výnosy) a ten nemůže být využit v odvětvích zvyšujících produktivitu v AGRI;
- **GB populace:** 5,1mil. (1701); 5,8 (1751); 8,3 (1801); 11,2 (1821); 14,9 (1841); 30,5 (1901);
- **Mzdy** ale **neklesají** (!); růst **produktivity** v **AGRI** a **INDU + IT** (dovoz potravin)...
 - **kumulativní procesy:** dělba práce, tech.pokrok; růst poptávky – růst obratu + investic + produktivity + mezd...
 - růst **produktu zrychluje** společně s růstem **populace**;
 - změna **reprodukčního** a sociální **chování**, institucí (vs. život ve městech, závislost na atlantickém systému, emigrace do NW);
 - **uhájení** prosperity a systému proti vyzyvatelům;
- Teprve když **není** zvýšení živ.úrovně **zkonsumováno** růstem **populace** jsou stabilita a mír a zdraví bez dalšího **pozitivním** jevem a ne důsledkem předchozí **katastrofy** (hlavní beneficiant „**commons**“ do 1800 růst živ. úrovně diskutabilní);

Imperialismus v Asii

- **Indie**: 209 mil obyvatel v 1820 a 284 mil v 1900; **EIC** nejvýznamnější obchodně- politická organizace v oblasti (ztráta monopolu 1813);
- Cílem EIC **zisk pro akcionáře**; od 1793 výběr daní v Bengálsku přes zprostředkovatele – **odliv hotovosti** do GB; **náklady správy** a obrany zatěžují spravované území, indické administrativy si půjčují na hrazení závazků EIC (1805 jen 31tis. Britů v Indii);
- **Otevření trhu** – **dovoz** strojní **bavlněné produkce** (z 800k y. v 1814 na 51mil.y. v 1830 a 1mld.y. 1870) – nejde ale o konec místní výroby (existuje vedle moderní produkce);
- Od 1820 hlavní exporty **indigo** a **opium**;
 - **opium** od 1830 33% exportu, další **rýže, cukr, čaj, juta**;
 - **vzpouora** bengálské armády 1857 – přechod pod GB;
- **GB** 1819 **Singapur**, 1824 **Melaka, Malajsie, Barma...**
- **FRA**: **Kambodža, Laos a Kočínčina**, Vietnam;
- Nejbohatší kolonie – **NED** (během Napo.válek VOC zrušena):
 - od 1824 Holandská obchodní společnost pro obchod s **Indonésií**;
 - od 1830 **kultivační systém** (vesnice vyčlenily půdu na produkci pro NHM – výkup z uměle nízké ceny (občasné hladomory);

Otevření Číny

- **Čína:** 381 mil. 1820 (358 v 1870); **32,9% světového produktu** (GB 1820 5,2% a ZE 23%) (1870 CH 17,2% a ZE 33,6%);
- **Mandžouvé** – preventivní vypořádání s nebezpečím střední Asie, konfuciánství; soběstačnost, **malá poptávka po záp. produktech** – E naopak);
- 1700-1842 **Kantonský systém:** cizinci v Kantonu (zákaz vstupu do země), nad rámec šedá ekonomika a korupce v přístavních městech;
- Oficiální vztahy CH-ostatní na základě **tributárního systému:** syn nebes – přijímá od ostatních panovníků tribut, kterým uznávají podřízenost, na oplátku dary a tituly (vyšší hodnoty – velkorysost) a umožňoval po dobu pobytu obchod (velmi výnosné);
- Západ tlačí na flexibilnější systém – odmítnuto, vyhrocenu v důsledku **obchodu s opiem:**
 - Jediná komodita na export **stříbro** (pro E „nevýhodné“ GB na zlatě);
 - GB hledá způsob jak **vyrovnat bilanci** (bavlna neuspěla) – za čaj **opium** (z 15t 1730 na 900t v 1820) – **obrácení toku stříbra**; dovoz do **CH ilegální** – pašování soukromými obchodníky (nákup v BENG);
 - V CH převládl **tvrdý postup, 1838** Lin Zexu – v oblehl Kanton, zničil opium; **1840 GB expedice** z Indie (**Nemesis**), obsazení Kanton a plavba po J-c-J; **1842** žádost o mír a **dohoda z Nankingu** (odškodné, H-K, otevření přístavů, rovné postavení a extra v přístavech - také FRA a US);
 - Nedodržování smlouvy – **1856 zajetí Arrow**; GB konzul žádá propuštění a omluvu – využil guvernér H-K a ostřeloval Kanton – **FRA** se přidali, obsadili **Kanton** a postup na **Tientsin (dohoda pěti států:** +přístup do Pekingu);
 - **Nedodrženo** – **1859 výsadek** GB a FRA na Peking („delegace“), **porážka** čínských sil – **kapitulace CH**;
 - Potvrzení předchozích smluv a oficiální opiový obchod; **cla** nesmí překročit **5%**;
- Století ponížení...

PAINTED & ENGRAVED BY E. DUNCAN

LONDON: PUBLISHED BY MESSRS. FISKE, 41, PICCADILLY, CORNER OF BATHING STREET, MAY 20TH 1841.

Engin built by Mr Laird, Newcastl

Length between Deck 146 Feet

Breadth 30 "

Depth of Water 47 1/2 "

Weight of Guns 47 1/2 "

Weight of Shot 47 1/2 "

The *First* & *Only* Steam Ship **NEMESIS**, *Capt. W. H. Hall, R.N. Commander.*

WITH BOATS OF *SUSPHER, CALLIOPE, LARNE, AND STARLING.*

DESTROYING THE CHINESE WAR JUNKS, IN ANSON'S BAY, JAN^Y 7TH 1841.

Engines made by G. Ferriss & Co. Liverpool.

Diameter of Cylinders 44 In.

Length of Stroke 4 Ft.

Power 120 Horse

To The *Commander* and *Directors* of The *Honourable* East India Company, this Print is very respectfully dedicated.

By their most obedient humble Servant, E. Duncan.

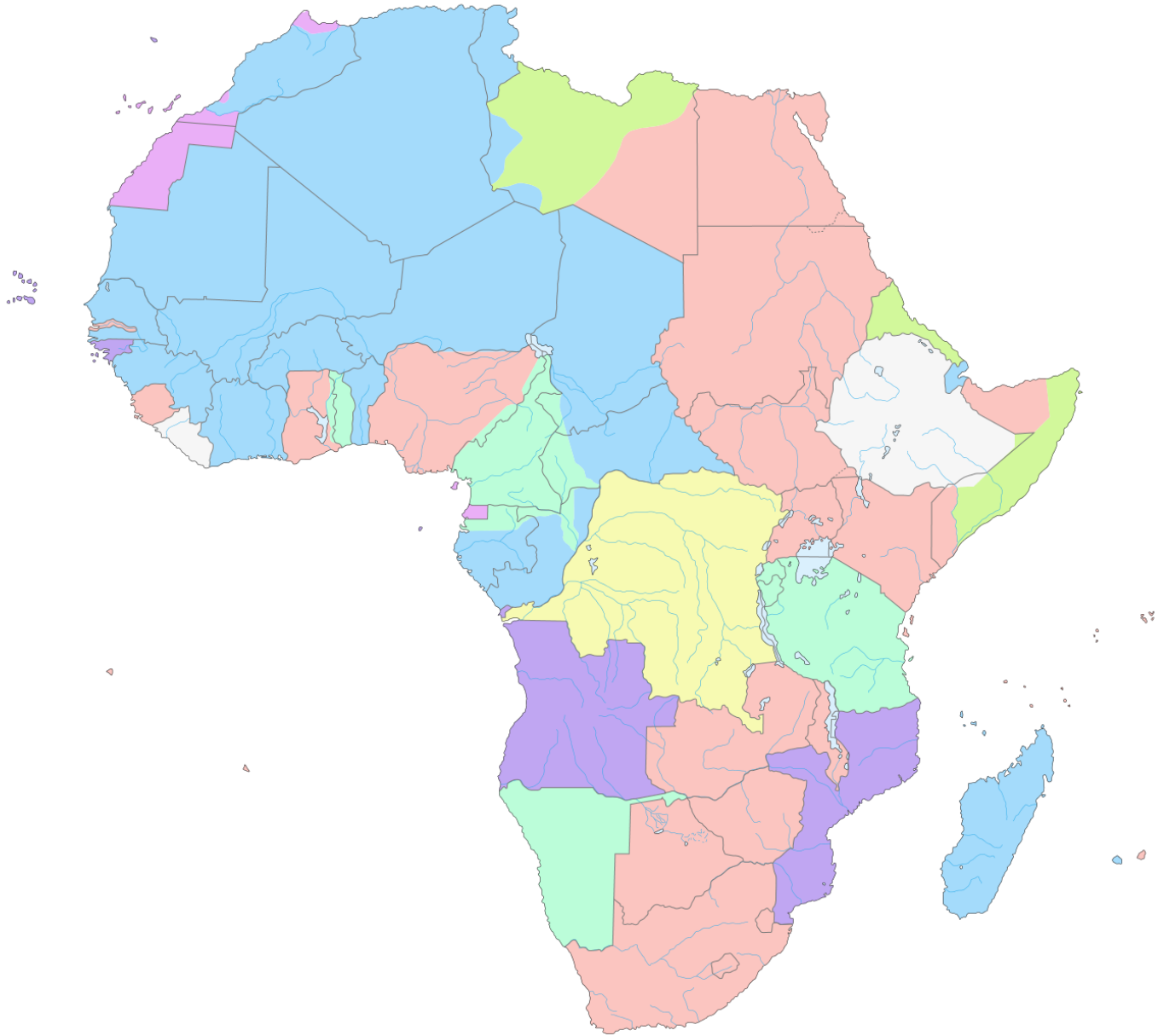
Otevření Japonska

- 1853 kom. **Perry** v Edo Bay; 250 let šógunů **Tokugawa** (jen formálně císař);
- Hrozba západních barbarů – **uzavření** (vykázání 1825 a zákaz kontaktu 1842), porážka Číny;
- Spolupráce s **Holandány** (děla, lodě, akademie) – **syntéza** západních **znalostí** a východní **morálky**;
- **Kompromisní politika** – otevření tří přístavů pro americké lodě, **Dohoda o přátelství a obchodu JAP-US (Harrisova 1858)** (US mír vs. GB a FRA):
 - otevření **5 přístavů** (Edo, Kóbe, Nagasaki, Niigata, Jokohama) a výměna **diplomatů**, **cla** max. 5%, MFN;
- Stejná **dohoda** s GB, FRA (**Ansei**) – **cizinci** dorazili, napětí 1860-1865 **útoky** na vyslance;
- **Povstání** proti šógunátu – požadavek **vyhnání barbarů** a **moc císaři**;
- 1863 **střety s GB a FRA** (US sever-jih) – **odškodnění**... další neúspěchy neúnosné:
 - **1867** umírá císař Komei – syn **Macuhito**, zároveň zemřel Iemoči a nový šógun **Jošinobu předal moc (Meidži– Matsuhito)**;
 - Plán předání moci – **legislativní tělesa** (ohled na zájem veřejnosti) obsazované **dle schopností**, zahr.politika s ohledem na všeobecné mínění;
 - Reakce **elit** – šógunové poráženi – Tokugawa zničena;
 - **1869 zrušen feudalismus** (omezení ohybu a obchodu) – byrokratický stát, rovnost společenských tříd;
- **Meidži** – cíl vyvést zemi z **ponížení a zaostalosti**; **oligarchie: nacionalismus** + rychlá **modernizace a industrializace**;
- **Pozemková reforma**, **mobilizace pracovní síly**, **studium západní technologie**, rychlý růst moderní produkce:
 - Export **hedvábí** z 646t na 12,46kt (1868-1914); **uhlí** z 600kt na 21,3mil.t (1875-1913); **obchodní flotila** z 26 na 1514 parních lodí (1873-1913); **železnice** z 29km na 11 400km (1872-1914).
 - 1890 **ústava s konstituční monarchií** – rozšiřování volebního práva (majetkový cenzus);
- **Otevření** nejuzavřenější ekonomiky – ale **autonomie** a národní sebevědomí (silný stát), industrializace (levná práce a minimum půdy), flexibilita;

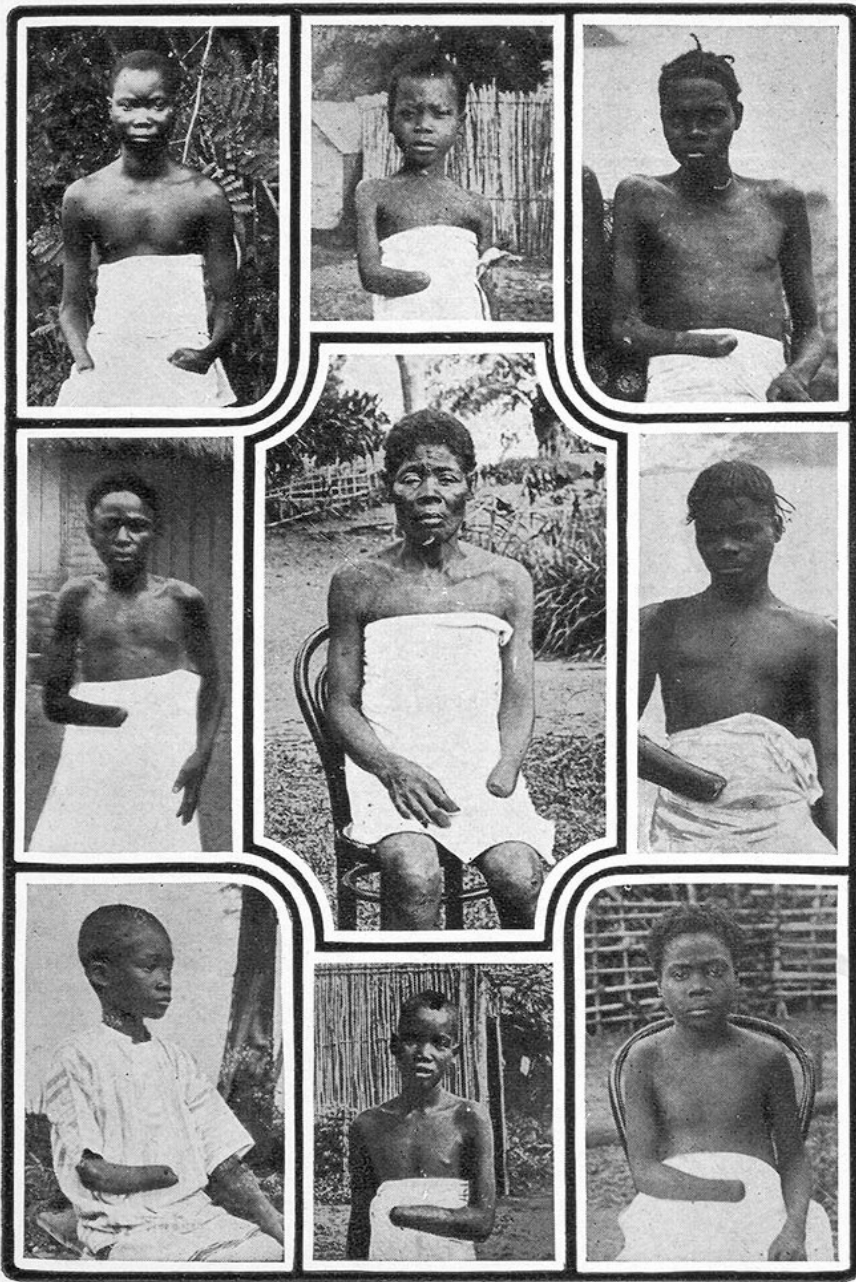

Imperialismus v Africe

- **1870 – 10%** území, pobřeží (klíma, nejasné benefity, militantní státy); expedice; strategické ohledy: námořní základny, nové koloniální mocnosti (**GER** a **ITA**), zdroje vojáků; „civilizace“;
- **GB** – 1806 získali na NED **Mys**: 1866 zlato a diamanty (ze 175k v 1854 na 1,5mil 1877), zemědělství (90%), export vlny 100x 1840-1872;
 - válka proti Zulu 1879 a Boerské války (1880-1881 a 1899-1903, spálená země); zemědělská **reforma 1913** (80% obyvatel má 13% půdy, těžba a diskriminace);
- **Závody:**
 - plán **GB**: Egypt – Mys (BOTS, ZIM, ZAM, KEN);
 - (GB) **FRA**: SEN-Rudém m.: střet ve **Fashodě** (1899 Súdán);
 - **FRA**: 1827-1847 angažmá v Alžírú (spolu s ním TUN a MAR);
 - **GER**: Togoland, KAM, NAM– střet s GB v Tanganice;
 - **ITA** SOM, ERIT, LIB;
- 1884 **Berlínská konference**: notifikace a efektivní obsazení; Kongo;
- **Svobodný stát Kongo** 1885-1908 (Leopold I.): zóna volného obchodu (koncese na 10-15 let) + území krále; Katanga (měď, GB) a Zanzibar (Tippu Tipu); 90. léta – kaučukový boom (Force Publique); redukce obyvatel na polovinu;

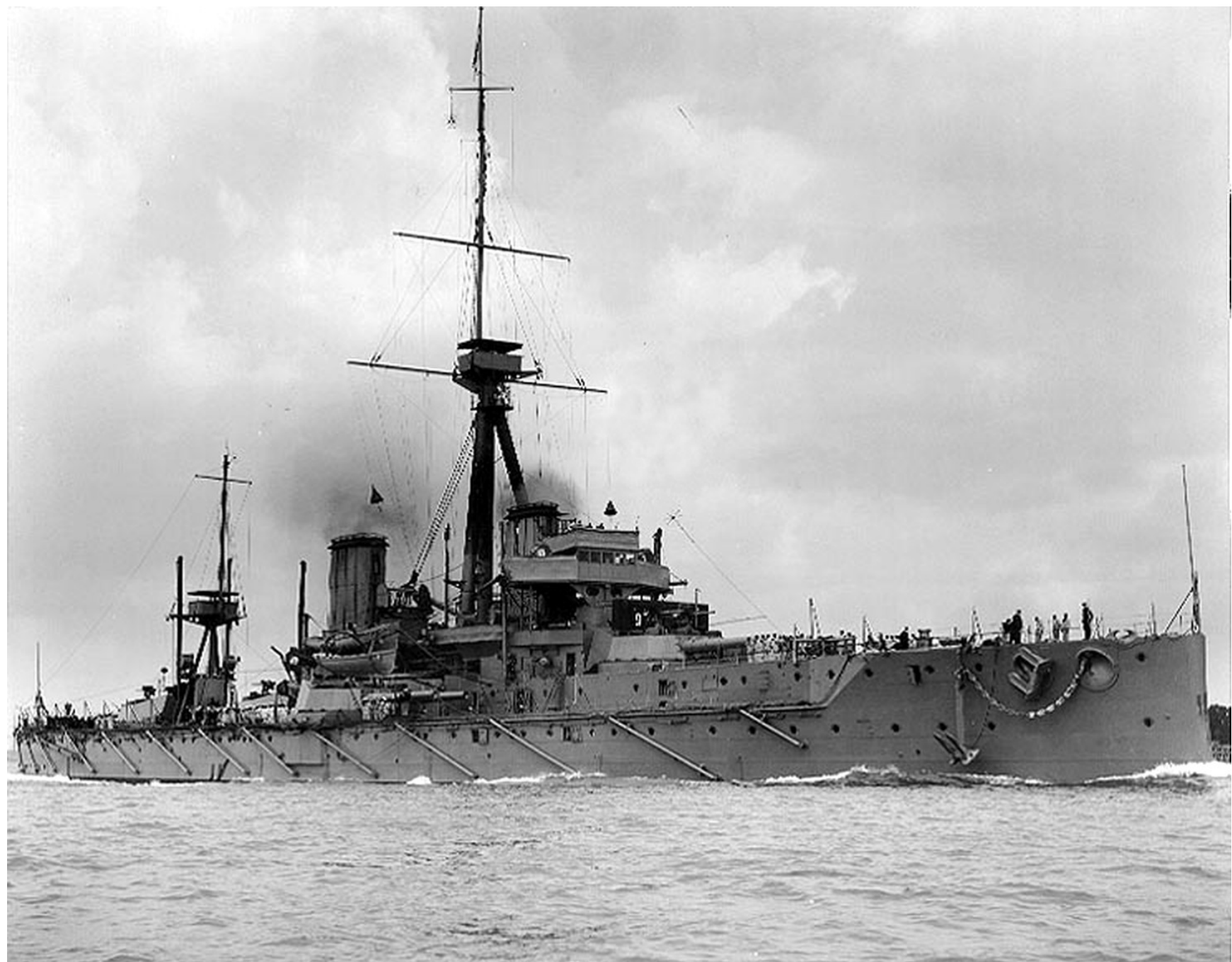

FROM PHOTOGRAPHS, CONGO STATE

“The pictures get sneaked around everywhere.”— *Page 40.*

Cesta ke světové válce

- Poslední třetina **19st.**:
 - **GB demokratizace** – občanská demokracie; orientace **na mimo-E trhy**, akceptování diskriminace na kontinentě; **FT** politika je **benevolentní hegemonie**;
 - **FRA** využívá **GB trhu, kontinentálního trhu** a buduje **impérium**;
 - **BEL, NED, SWI** a **SCAN** se **adaptují** a specializují dle **CA**;
 - **RUS** – **industrializace** (vnitřní limity), expanze do **střední Asie a Kavkazu**, na úkor Osmanů;
- Přesto **fatální konflikt(!)**
 - Stará **linie východ** (silní pozemkoví vlastníci a industrializace) - **západ** (občanské průmyslové státy);
 - **Německá industrializace (junkeři)** pro-aktivní zahraniční politika, tradice **kolonizace Slovanů** (Prusko – Rusko); stojí na straně **konzervativních** a monarchických sil; budování **zámořského impéria + flotila**;
- **Systém aliancí** od 1815:
 - **Svatá aliance** (PRU, RUS, RAK proti **konstitucionalismu**),
 - **1873 Spolek tří císařů** (Bismarckova **snaha izolovat FRA**), spor R-U a RUS (o Balkán) – **1879 GER + R-U (ITA 1882)**;
 - **Bismarck** – úsilí udržet **RUS jako spojence** (FRA – revize **Alsaska a Lotrinska**), hrozba **války na dvou frontách**; 1887 **smlouva s RUS**;
 - 1888 **Vilém II. (odstoupení Bismarcka 1890)** a **odmítnutí** potvrzení smlouvy s **RUS**;
 - **1892 spojenectví FRA s RUS** a **1904 Srdečná dohoda** GB a FRA; **1907 dohoda GB s RUS (Trojdohoda)**;
 - GER – **krajně nevýhodná** pozice (junkeři a RUS, budování flotily a GB);
- **Rak.-Uh.** – tradiční mocenská politika na **Balkáně**:
 - **anexe Bosny** 1909 a dvě balkánské války, **atentát** na F.Ferdinanda 6/1914, nepřijatelné **ultimátum Srbsku** (snaha vyřešit panslov. a RUS vliv na Balkáně)... **výhodná situace** (GER);
 - částečná **mobilizace** RUS – mobilizace GER, FRA;
- GER: organizační procesy a **doktrína**:
 - **FRA** chce **válku** – **RUS mobilizace** je hrozba (**dvě fronty**), nutné **porazit FRA** a **pak pomalejší RUS**; GER mobilizace kopírovaná FRA...;
 - **GB** požadavek **neutrality BEL** – vyhlášení války GER;
 - kombinace strategických chyb a taktických úspěchů GER – **fronta BEL-SWI**;
 - na straně **centrálních velmocí** Osmani, na straně **dohody Itálie** (fronta **západní, východní, balkánská, blízkovýchodní a italská**);

0 500 KM

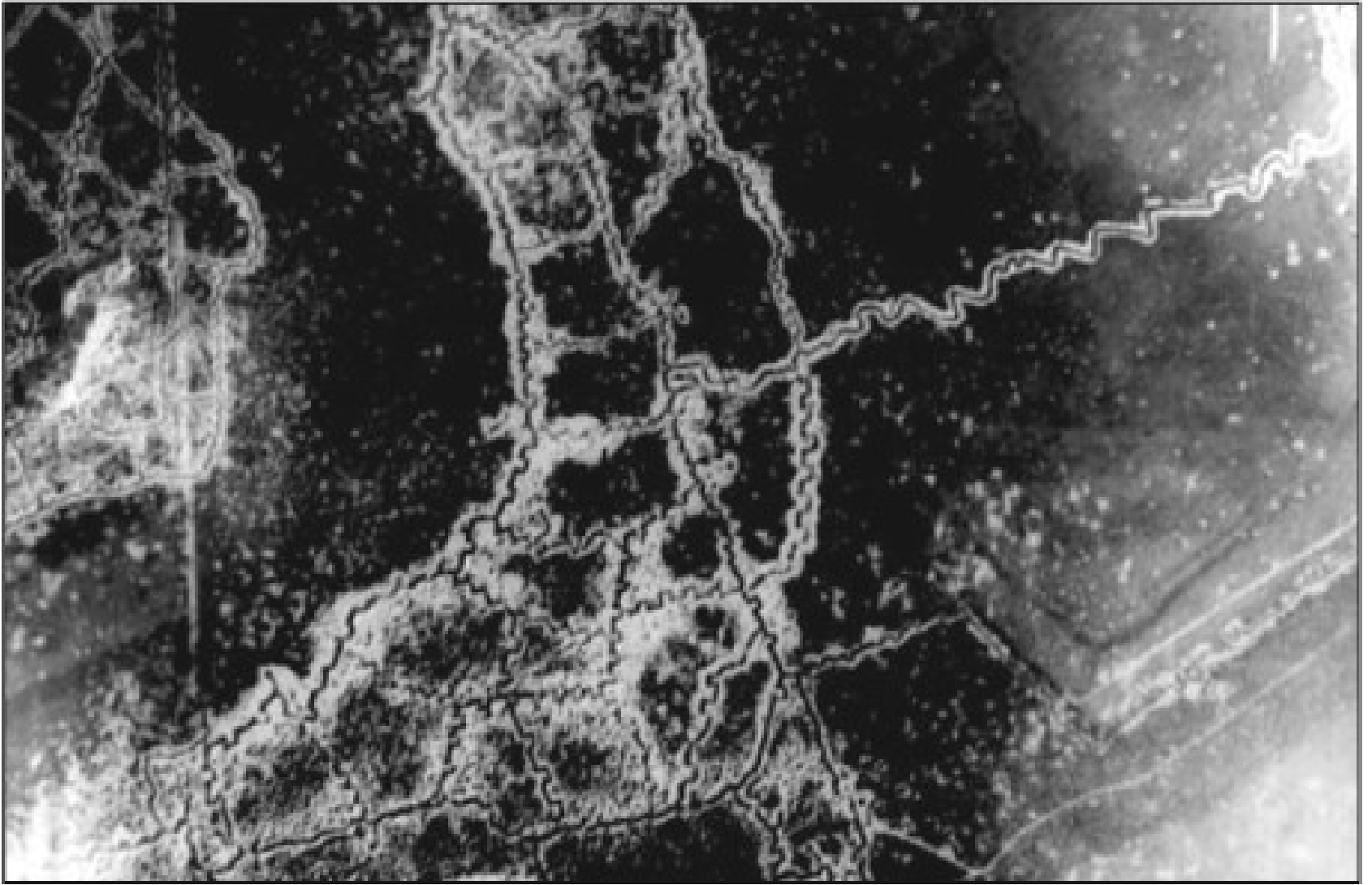

Military alliances in 1914

- Central Powers
- Triple Entente
- Slavic allies of Russia
- minority groups in Austria-Hungary

Světová válka (světová ekonomika)

- **GER** námořnictvo zničeno mimo E, v E **k ničemu** (Jutsko, vzpoura v Kielu); **GB** **efektivní blokáda** (znemožnění **zásobování** potravinami a surovinami);
- **Národní státy** ve 20.st – **půjčky** na platby do zahraničí, **doma mobilizace** všech zdrojů (síla vlády + **nacionalismus** a **patriotismus**);
- **GB blokáda** – **hladomory v GER**; pokus o vyhladovění GB **ponorkovou válkou**:
 - nutné útoky na **neutrální lodě – US**);
 - 1917 **neomezená** ponorková válka (1250 GB a celkem 2600 lodí v 1917; během války **5000 lodí**);
 - GB zavedla přiděly až **na konci války** a jen na maso; chráněné **konvoje**;
- **Podzim 1917** zhroucení **RUS** armády – **příměří**; **jarní ofenziva GER 1918 - FRA** a **GB + US** kontingent (CAN, AUS) – **zastavili** a finální protiútok;
- **Revoluce** v GER (útěk císaře), v listopadu **příměří**:
 - GER **řádné stažení** vojsk (porážka - **dýka v zádech**);
- **Přímé škody**:
 - **8 mil.** zabitých vojáků (**GER** 1,77mil; **R-U** 1,2 mil; **RUS** 1,7 mil; **FRA** 1,36mil; **GB-E** 908tis; **ITA** 947 a **US** 126tis.), 7 mil. mrzáků;
 - **hladomor** v RUS 5-10mil. a 50mil španělská **chřipka**.
 - za **GB impérium** milion Indů (62k mrtvých), 650k CAN (60k) a 400k AUS (60k); autonomie a zocelení;

Strukturální změny

- Posílení **centrální kontroly vlád** – růst **vládních výdajů** (tab.)
- **GB** – změna **FT** pozice:
 - 33% clo na **luxus** (protekce), z. o **ochraně klíčových odvětví** 1919 a opatření na **ochranu ohrožených odvětví** 1921;
- **Pokles E exportu** během války (nárůst **dovozů** – **půjčky** od US);
 - pokles **exp. GB** z **20,1%** HDP na **12,9%** (**FRA** 13,7-8,9%), **GER** pokles obojího;
 - **US** +150% exportu, **CAN** +250%, **JAP** +300%;
- **Politické změny**: rozšiřování **volebního práva**, **masové strany**, **odbory** – není flexibilita když je nutné přizpůsobení;
- **Oslabení E pozice**: podíl na **IT** z **59%** 1913 na **48%** 1920;
- **US** z **exportéra komodit** na **producenta** a exportéra **INDU** (prům.výroba během války **+50%**, **CAN** +100%);
- **Výpadek E exportů** – změna **logiky obchodu** 19st. (indu-agri+suroviny); **US a JAP zásobují** prům. zbožím tradiční **E exportní trhy**;
- Start průmyslu i v **IND** (+100%, Tata) a v **Číně** (+200%); **ISI** v **LATAM** (chronická nekonkurenceschopnost substitučního zboží – i tak ztráta trhů);
- Negativní dopady **externích šoků**:
 - **poptávka po surovinách** během války **vzrostla** (-50% osevu pšenice v GER a FRA) i v tradičních exportních zemích (RUS, POL, UHE);
 - mimoE růst výměry pšenice o 15%, **export US** +300% **pšenice** (1000% **maso**); v US **úvěry** – jasně exportní charakter AGRI;
 - zrcadlově problém **nevyužitých prům. kapacit** v E (pokles **vládní poptávky**, zvýšená **konkurence** + **uzavírání** tradičních exportních trhů);

Celkové vládní výdaje jako podíl domácího produktu (procenta, běžné ceny)

	1913	1938	1950
Francie	8,9	23,2	27,6
Německo	17,7	42,4	30,4
Nizozemí	8,2	21,7	26,8
Británie	13,3	28,8	34,2
Spojené státy	8,0	19,8	21,4
Japonsko	14,2	30,3	19,8

Versailský systém

- Zánik R-U (**nové** problematické **státy**), **Pobaltí** a **FIN, Irsko**; nové obchodní **bariéry**, **slabé státy**, **nacionalismus**, **dluhy**; **SSSR** stažení do **autarkie**;
- **Společnost národů**:
 - **úspěchy** (Alandy, Slezsko, Memel, Hatay, Mosul, Sársko);
 - **problémy**: vystoupení **GER** (Hitler), **Itálie** (Etiopie); **JAP** (Mandžukao); **SSSR** (Finsko);
- **Válka** na zač.20st. „normální“ – jazyk smlouvy (čl. 231) **diktát vítězů**;
 - **GER**: ztráta 13% území, 10% populace (+15% mužské prac.síly padlo), 75% rudy, 25% uhlí; kolonie ztraceny, investice zkonfiskovány;
 - **reparace** 33mld. USD – 200% HDP; obsazení **Porýní** 1923-1925 (uhlí); **inflace** (1914-1923 1:4,2 RM na 4,2 bil RM);
 - HDP GER 1923 je **50% 1913** – US půjčky;
- **Dluhy** – **US** trvají na **splacení 12 mld. USD** od FRA, GB, BEL – přes **reparace** – recyklace...
- Univerzální **opuštění FT**: **FRA** 4x zvyšuje **cla**; **kvóty** v **SVE**; **asijské země** mají **autonomii** TP (růst cel);
- **US: Fordney-McCumber 1922**, pokles **cen obilí** 1925, **Smoot-Hawley 1930** (20tis. položek)
 - US již tak významné, že **dopad** na SE– **rozklad** obchodního **systému**;
- **Cla** na **potraviny 1931**: 53% FRA, 60% AUT, 75% Jugo, 80% ČS, GER, SPA, 100% BEL, POL (Tab.);
- **Směnné relace proti exportérům komodit** – **půjčky**; od **1928** klesá **objem půjček** a **neřešitelné problémy** (omezení dovozu, posílení vývozu – devalvace);
- **Omezena migrace** – imigrační zákon **1924 US** (vyloučení Asiatů a židů);
- **Rozpad zlatého standardu** GB 1931; US 1933 +70% devalvace;

Cla v evropských zemích 1913–1931 (ad valorem ekvivalenty v procentech)

	Potraviny			Průmyslové zboží		
	1913	1927	1931	1913	1927	1931
Belgie	25,5	11,8	23,7	9,5	11,6	13,0
Bulharsko	24,7	79,0	133	19,5	75,0	90,0
Československo	29,1	36,3	84,0	19,3	35,8	36,5
Finsko	49,0	57,5	102	37,6	17,8	22,7
Francie	29,2	19,1	53,0	16,3	25,8	29,0
Itálie	22,0	24,5	66,0	14,6	28,3	41,8
Jugoslávie	31,6	43,7	75,0	18,0	28,0	32,8
Maďarsko	29,1	31,5	60,0	19,3	31,8	42,6
Německo	21,8	27,4	82,5	10,0	19,0	18,3
Polsko	69,4	72,0	110,0	85,0	55,6	52,0
Rakousko	29,1	16,5	59,5	19,3	21,0	27,7
Rumunsko	34,7	45,6	87,5	25,5	48,5	55,0
Španělsko	41,5	45,2	80,5	42,5	62,7	75,5
Švédsko	24,2	21,5	39,0	24,5	20,8	23,5
Švýcarsko	14,7	21,5	42,2	9,3	17,6	22,0

Hospodářská krize ve světové ekonomice

- Monetární expanze + úvěrový boom – **akciová** a nemovitostní **bublina** v **US** – FED restrikce černý čtvrtek 24.10.1929 (**krach NY burzy**);
- **Pokles peněžní zásoby** 1929-1932 o **třetinu** (FED), **pády bank**;
- **S-H** sazebník **následován Evropou** – pád **Creditanstalt 1931**; **bankrot US farmářů** – **runy** na banky;
- Snížení objemu **zahraničních půjček** z **1,5mld 1930** na **30mil. 1931**; **GER** – obrácení toku peněz a **kolaps bankovního systému**;
- **Nevídaná krize** – **nezaměstnanost** nejvyšší v sektorech s minimálními alternativami (zemědělství, hornictví, dřevo) – **podpory** jen jako pojištění pro členy odborů – hlad (charita); (Tab.)
- **Mezinárodní obchod** spadl na **třetinu** nominálně a **reálně** o třetinu;
- **DCs** – obrovský **pokles poptávky** po **koloniálním zboží** a **surovinách** (káva -53%, vlna -72%, hovězí -53% kaučuk -84%, čaj -62%); **propady exportních příjmů** v **LATAM** a **Asii** o 50%, **Číně** 75%, **Africe** o 40%; deflace vedla k zvýšení dluhové služby- **bankroty** (kromě ARG celá LATAM);
- Poměr **IT/HDP** klesl **ze 7,9%** 1913 na **5,5%** 1950; pro **ZE** byl **8,7%** (1950) nižší než 1913 (14,1%) i 1870 (8,8%);

Světová produkce a ceny (1929=100)

	1929	1930	1931	1932
Průmyslová produkce				
Svět (bez SSSR)	100	87	75	64
Evropa (bez SSSR)	100	92	81	72
Severní Amerika	100	81	68	54
Potraviny				
Svět	100	102	100	100
Evropa (bez SSSR)	100	99	102	104
Severní Amerika	100	102	103	100
Suroviny				
Svět	100	94	85	75
Evropa (bez SSSR)	100	90	82	73
Severní Amerika	100	90	80	64
Světové ceny				
Potraviny	100	84	66	85
Suroviny	100	82	59	44
Výrobky	100	94	78	64

Průmyslová výroba (1929=100)

	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935
Francie	79	91	100	100	89	69	77	71	67
Německo	102	99	100	86	68	53	61	80	94
Itálie	-	92	100	92	78	67	74	81	92
Japonsko	83	90	100	95	92	98	113	129	142
Polsko	87	100	100	82	70	54	56	63	66
Británie	96	94	100	92	84	84	88	99	106
Spojené státy	89	93	100	81	68	54	64	66	76

Rozpad evropského koloniálního systému

- **Otřes důvěry** v mezinárodní hospodářský systém – **oslabení liberálních skupin**;
 - **vytvoření bloků** (Imperiální systém preferencí GB; Itálie – Etiopie; GER – SVE; JAP – Asie);
 - **SSSR nepřátelský a nespolupracuje**;
 - **GER 1933 A.Hitler** – posun k **autarkii**;
 - **JAP** se transformuje v **militaristický režim** orientovaný na budování **impéria** (populace z 34,4mil 1870 na 72,4 mil 1939; restrikce na dovoz do US a GB, invaze do Mandžu 1931);
- **DCs zasaženy stejně** jako AIC, ale **rychlejší zotavení** – **nekooperativní strategie**.
 - bankroty zemí LATAM v situaci poklesu FDI + změny priorit na INDU;
 - DCs **posílily** svou **pozici** – **LATAM** zvýšila podíl na světovém exportu z 8,3 na 10,2% (1928-1937), **AFR** z 3,7 na 5,3% a **Asie** z 11,8 na 16,9%;
 - kde **imperiální správa bránila** přesunu od cash-crops k potravinám (propad cen komodit) – **hladomory a bouře** (Jáva, Barma, Vietnam, Nigérie, Togo, Kongo – nucená práce);
 - v **Indii** deflační politiky GB – Indický národní kongres vítězí 1937;
 - **blízký východ** – GB a FRA rozehrávají nacionalismus arabský proti Turkům (osmani) – islámský odpor proti kolonializmu a příklon k SSSR;

